

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ KALĖJIMŲ DEPARTAMENTĄ PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS

2016-11-10 Nr. 4D-2016/1-209
Vilnius

I. SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius gavo X (toliau vadinama – Pareiškėjas) skundą dėl Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos (toliau vadinama – Kalėjimų departamentas) pareigūnų veiksmų (neveikimo) nagrinėjant asmens skundą.

2. Pareiškėjas skunde, be kitų aplinkybių, nurodo:

2.1. „[...] kreipiuosi į Jus, norėdamas atkreipti Jūsų dėmesį į netinkamai ir atmetinai Kalėjimų departamento [...] atliktą mano skundo tyrimą“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta);

2.2. „Dėl mano teiginio, jog nuteistieji nuo 07.00 iki 10.00 yra verčiami, kad ir sergantys, eiti į darbą. Dėl šio mano teiginio nebuvo atliktas tyrimas, kurio metu, mano supratimu, turėtų būti apklausti ne tik pataisos namų pareigūnai, [...] bet ir dalis nuteistųjų [...]. Informuoju, jog maždaug prieš pusantrų metų buvo sušauktas dirbančių nuteistųjų susirinkimas ir jo metu buvo nurodyta, kad: nuo šiol, kad ir negaluojujantys, vis tiek turėsite eiti į darbą ir jame būti iki 10:00 val. ryto, kol yra numatytas ėjimas į SPT [...]. B (VĮ „A“ cecho viršininkas) kartais savo nuožiūra liepdavo nuteistajam, kuris pareiškėdavo esąs sergantis, dirbti iki 10:00, kol galės išeiti į SPT“;

2.3. „Dėl maisto produktų draudimo įsinešti į darbo zoną. Pats akivaizdžiausias Kalėjimų departamento aplaidumo ir kompetencijos stokos pavyzdys yra tai: „skunde teigiame, kad įstaigos administracija, neturėdama jokio teisinio pagrindo, yra apribojusi maisto produktų, galimų turėti darbo vietoje, kiekį [...]. Informuojame, kad įstaiga šiuos anksčiau minėtus maisto produktus leido įsinešti geranoriškai. Atsižvelgdama į Jūsų skundą dėl maisto produktų, įstaiga ateityje draus maisto produktų įsinešimą į darbo zoną“. Atsakydamas į mano nurodytą pažeidimą, Kalėjimų departamentas savo iniciatyva jį dar labiau pasunkino“;

2.4. „Daugelio nuteistųjų LR teisingumo ministerijos sudarytas valgiaraštis netenkina, tame tarpe, ir manęs. [...]. Dėl to, kas manęs netenkina, turėdamas galimybę [...] aš papildomų maisto produktų turiu teisę įsigyti PN esančioje parduotuvėje ir maitintis pačio susidarytu valgiaraščiu [...]. Iš manęs ši galimybė nesankcionuotai ir neteisėtai yra atimta.“

3. Pareiškėjas prašo ištirti skunde išdėstytas aplinkybes.

II. TYRIMAS IR IŠVADOS

4. Iš tyrimo metu surinktų dokumentų ir informacijos nustatyta:

4.1. Seimo kontrolierius 2015-11-26 gavo Pareiškėjo 2015-11-23 skundą dėl Pravieniškių

pataisos namų-atvirosios kolonijos (toliau vadinama – Pravieniškių PN-AK) ir VĮ „A“ pareigūnų veiksmų (neveikimo) nesudarant tinkamų darbo sąlygų Pravieniškių PN-AK;

4.2. Seimo kontrolierius, atsižvelgdamas į tai, kad įmonėse, esančiose laisvės atėmimo vietose, dirbančių nuteistųjų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų laikymosi kontrolę užtikrina Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau vadinama – VDI), tarpininkaudamas, 2015-12-08 raštu Nr. 4D-2015/1-1625/3D-3416 Pareiškėjo skundą persiuntė nagrinėti šiai įstaigai;

4.3. VDI pareigūnai pagal Pareiškėjo skunde nurodytas aplinkybes 2015-12-21 atliko patikrinimą „VĮ A“ siuvimo ceche, esančiame Pravieniškių PN-AK. Apie patikrinimo metu nustatytas aplinkybes Pareiškėjas buvo informuotas 2015-12-29 raštu Nr. SD-2-15822. Šiuo raštu Pareiškėjui taip pat buvo pranešta, kad informacija dėl jo skunde keliamų klausimų, susijusių su įmonės administracijos draudimais bei apribojimais ir atleidimo nuo darbo susirgus tvarka, pagal kompetenciją persiųsta Kalėjimų departamentui;

4.4. Kalėjimų departamento pareigūnai į Pareiškėjo skundą atsakė 2016-01-19 raštu Nr. 2S-290, kuriame, be kita ko, nurodė:

4.4.1. „Dėl Jūsų skunde išdėstytų teiginių buvo kreiptasi į Pravieniškių PN-AK ir valstybės įmonės „A“ (toliau – Įmonė) administracijas“;

4.4.2. „Skunde Jūs teigiate, kad dirbantiems rytinėje pamainoje asmenims, kurie sunegaluoja ir prastai jaučiasi, reikia bet koku atveju 7:00 val. ryte eiti į darbą ir iki 10:00 val. dirbti, iki kuomet galės eiti į Sveikatos priežiūros tarnybą pas daktarą. Informuojame, kad Įmonės darbuotojai neverčia sergančių nuteistųjų eiti į darbą. Dirbančius nuteistuosius iki kontrolės ir praleidimo punkto, iš kurio patenkama į gamybinę zoną, atveda Įstaigos pareigūnai, todėl, jeigu nuteistasis iš ryto prastai jaučiasi, jis nevedamas dirbti, tačiau iki darbo dienos pabaigos privalo pateikti gydytojų išduotą atleidimą nuo darbo. Įmonės Pravieniškių filialo Paslaugų ir gamybos cecho viršininkas informavo, kad tarnybiniai pranešimai, kurių pagrindu Įstaigos pareigūnai skiria nuteistiesiems nuobaudas, yra rengiami nuteistajam nepasirodžius darbe be pateisinamos priežasties visą darbo dieną. Atėję į darbą ir norintys pateikti į Sveikatos priežiūros tarnybą nuteistieji, remiantis Įstaigos direktoriaus nurodymu, į ją išleidžiami nuo 10 val. Pažymėtina, kad tais atvejais, kai akivaizdžiai matosi, jog nuteistajam reikalinga neatidėliotina medicininė pagalba, jis į Sveikatos priežiūros tarnybą išleidžiamas nedelsiant“;

4.4.3. „Skunde teigiate, kad Įstaigos administracija, neturėdama jokio teisinio pagrindo, yra apribojusi maisto produktų, galimų turėti darbo vietoje, kiekį bei yra nustačiusi tik keletą maisto produktų, kuriuos galima įsinešti į darbą (vienas obuolys, vienas bananas, vienas šokoladas ir dar keletas produktų). Informuojame, kad Įstaiga šiuos anksčiau minėtus maisto produktus leido įsinešti į darbo zoną geranoriškai. Atsižvelgdama į Jūsų skundą dėl maisto produktų, Įstaiga ateityje draus maisto produktų įsinešimą į darbo zoną“;

4.5. gavęs Pareiškėjo skundą dėl šio Kalėjimų departamento atsakymo, Seimo kontrolierius 2016-02-24 paklausimais Nr. 4D-2016/1-209/3D-579, 4D-2016/1-209/3D-578 ir 4D-2016/1-209/3D-577 kreipėsi į Pravieniškių PN-AK, VĮ „A“ ir Kalėjimų departamento pareigūnus, prašydamas paaiškinti skunde nurodytas aplinkybes dėl išleidimo į Sveikatos priežiūros tarnybą ir maisto produktų įsinešimo į darbo zoną;

4.6. VĮ „A“ administracija 2016-03-17 raštu Nr. 11/05-3-113 Seimo kontrolierių informavo, kad:

4.6.1. „Nuteistieji, dirbantys Filialo Paslaugų ir gamybos ceche iš Pravieniškių PN-AK patalpų į darbą vedami Pravieniškių PN-AK direktoriaus 2014 m. spalio 21 d. įsakymo Nr. V-517 „Dėl nuteistųjų išvedimo į darbą ir iš darbo tvarkos aprašo patvirtinimo nustatyta tvarka [...]. Prieš pradėdant dirbti, į darbą atėjusių nuteistųjų sveikata nėra tikrinama, nuteistasis pagal savo sveikatos būklę pats sprendžia, ar gali dirbti“;

4.6.2. „Nuteistasis, kuris atėjo į darbą ir susirgo, turi teisę kreiptis į Filialo Paslaugų ir gamybos cecho meistrą arba Pravieniškių PN-AK budinčiosios dalies pareigūnus, kad būtų išleistas

pas gydytojus į Pravieniškių PN-AK Sveikatos priežiūros tarnybą. Į Sveikatos priežiūros tarnybą nuteistieji išleidžiami vadovaujantis aukščiau minėto Pravieniškių PN-AK direktoriaus įsakymo 16 punkto nustatyta tvarka. Esant akivaizdžiam nuteistojo sveikatos sutrikimui, nuteistasis išleidžiamas į Sveikatos priežiūros tarnybą nedelsiant“;

4.7. Pravieniškių PN-AK 2016-03-18 raštu Nr. S-6432 Seimo kontrolierių informavo, kad:

4.7.1. „Visi paskyroje įrašyti nuteistieji privalo dalyvauti išvedime į darbą [...]. Jeigu išvedimo į darbą paskyroje įrašyti nuteistieji neatvyko į išvedimą į darbą, 3-io sektoriaus Apsaugos ir priežiūros skyriaus pareigūnai [...] nedelsiant išsiaiškina nuteistųjų neatvykimo į darbo priežastis, o VĮ darbuotojas surašo tarnybinį pranešimą apie nuteistojo neatvykimą į darbą. Jei išvedimo į darbą metu nuteistasis kreipiasi dėl ligos ar kitokio pobūdžio negalavimo, jis yra nedelsiant palydimas į Sveikatos priežiūros tarnybos patalpas. Darbo metu dėl sveikatos problemų nuteistieji gali kreiptis į VĮ darbuotojus, po darbo – į APS pareigūnus“;

4.7.2. „Nuteistieji, dirbantys VĮ „A“ Pravieniškių filialo Paslaugų ir gamybos ceche, iš gamybinės zonos į Sveikatos priežiūros tarnybą profilaktiniam patikrinimui, vaistų išdavimui išleidžiami [...] pagal 2014 m. liepos 31 d. Pravieniškių PN-AK direktoriaus pavduotojo patvirtintą grafiką Nr. 43-1-2429. Susirgę nuteistieji, kuriems akivaizdžiai reikalinga medicininė pagalba, ne pagal grafiką sektoriaus APS pareigūnų palydinti į Sveikatos priežiūros tarnybą nedelsiant. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad tokie nuteistieji Sveikatos priežiūros tarnyboje gali lankytis bet kuriuo paros metu, kadangi tarnybos darbas organizuotas taip, kad būtinoji medicininė pagalba įstaigoje yra suteikiama visą parą“;

4.7.3. „Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 73.8 punktas numato, kad maisto produktai privalo būti laikomi specialiai tam įrengtose vietose. Teisės aktai nenumato, kad gamybinėje zonoje, darbo vietose, turi būti įrengtos maisto laikymo vietos. Anksčiau, atsižvelgiant į nuteistųjų pageidavimą, buvo leista tam tikrus maisto produktus nusinešti į gamybinę zoną, tačiau, įvertinus aukščiau paminėto teisės akto reikalavimus bei siekiant užkardinti neteisėtą savo ar kitų nuteistųjų turto įgijimą ar perleidimą kitiems nuteistiesiems, buvo priimtas sprendimas nuteistiesiems drausti į gamybinę zoną įsinešti maisto produktus. Vadovaujantis Pataisos įstaigų įrengimo ir eksploatavimo taisyklėmis, patvirtintomis Kalėjimų departamento direktoriaus 2011 m. kovo 3 d. įsakymu Nr. V-82 nuteistųjų gyvenamuosiuose bendrabučiuose yra įrengtos virtuvėlės, kuriose nuteistieji papildomai (be pagrindinio maitinimo nuteistųjų valgykloje) gali gamintis ir spintelėse bei šaldytuvuose laikyti parduotuvėje įsigytus maisto produktus“;

4.8. Kalėjimų departamento 2016-03-10 rašte Nr. 1S-864 Seimo kontrolieriui nurodytos iš esmės analogiškos aplinkybės, aprašytos šios pažymos 4.6–4.7 papunkčiuose. Dėl maisto produktų įsinešimo į darbo zoną Kalėjimų departamento pareigūnai papildomai informavo, kad, vadovaujantis „Kalėjimų departamento direktoriaus 2006 m. gegužės 2 d. įsakymu Nr. 4/07-117 „Dėl asmenų, laikomų kardomojo kalinimo ir laisvės atėmimo vietose, maitinimo organizavimo taisyklių patvirtinimo“ [...] patvirtintų taisyklių 22 punkto nuostatomis, „Nuteistieji maitinami kalinimo įstaigos valgykloje arba gamybiniame objekte specialiai tam skirtoje patalpoje dienotvarkėje numatytu laiku pagal kalinimo įstaigos direktoriaus patvirtintą būrių (skyrių) ir brigadų nuteistųjų maitinimo grafiką.“ Gamybinėje zonoje dirbantys nuteistieji maitinami valgykloje, todėl maitinimo patalpų nėra įrengta. Įstaiga, leisdamą į darbo zoną įsinešti kai kuriuos maisto produktus, pažeidė taisyklių 22 punkto reikalavimus. Šiuo metu Įstaigos leidimas įsinešti maisto produktus į gamybinę zoną panaikintas.“

Skundo tyrimui reikšmingi teisės aktai

5. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau vadinama – BVK):

6 *straipsnis. Nuteistųjų lygybės taikant bausmių vykdymo įstatymus principas* – „Taikant bausmių vykdymo įstatymus, vadovaujamasi principu, kad visi nuteistieji lygūs nepaisant jų kilmės, lyties, socialinės ar turtinės padėties, tautybės ar rasės, politinių pažiūrų ir partiškumo, išsilavinimo,

kalbos, religinių ar kitokių įsitikinimų, genetinių savybių, neįgalumo, seksualinės orientacijos, veiklos rūšies ir pobūdžio, gyvenamosios vietos ir kitų nenumatytų Lietuvos Respublikos įstatymuose aplinkybių“;

100 straipsnis. Nuteistųjų teisė kreiptis į valstybės ir savivaldybių institucijų pareigūnus ir tarnautojus, nevyriausybinės organizacijas ir tarptautines institucijas su pasiūlymais, prašymais (pareiškimais), peticijomis ir skundais – „1. Nuteistieji turi teisę kreiptis su pasiūlymais, prašymais (pareiškimais), peticijomis ir skundais į valstybės ir savivaldybių institucijų pareigūnus ir tarnautojus, nevyriausybinės organizacijas ir tarptautines institucijas. Prie nuteistųjų pasiūlymų, prašymų (pareiškimų), peticijų ir skundų, jeigu reikia, pridedami pataisos įstaigos administracijos aiškinamieji raštai. [...]“;

125 straipsnis. Nuteistųjų įtraukimas į darbą – „1. Kiekvienas laisvės atėmimo bausmę atliekantis nuteistasis privalo dirbti, jeigu jam darbą siūlo pataisos įstaigos administracija. Pataisos įstaigos administracija privalo užtikrinti, kad nuteistieji būtų įtraukiami į darbą atsižvelgiant į jų darbingumą ir, kiek galima, į turimą specialybę“;

173 straipsnis. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų materialinis buitinis aprūpinimas – „4. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantys nuteistieji gauna maistą pagal fiziologines mitybos normas ir, kiek tai įmanoma, atitinkantį jų religinius įsitikinimus, [...]. Maistu šie nuteistieji aprūpinami nemokamai.“

6. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003-07-02 įsakymu Nr. 194 (toliau vadinama – PĮ VTT):

73 punktas – „Nuteistieji privalo vykdyti įstatymų reikalavimus ir laikytis jiems nustatytų elgesio taisyklių: [...] 73.8. laikyti maisto produktus, drabužius ir kitus daiktus tik specialiai tam įrengtose vietose; [...]“

7. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuostatai, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2012-02-28 įsakymu Nr. 1R-58 (toliau vadinama – Kalėjimų departamento nuostatai):

1 punktas – „Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau – Kalėjimų departamentas) yra įstaiga prie Teisingumo ministerijos, kurios paskirtis – metodiškai vadovauti ir kontroliuoti probacijos tarnybų ir laisvės atėmimo vietų įstaigų veiklą“;

8 punktas – „Kalėjimų departamentas, siekdamas jam nustatytų veiklos tikslų, atlieka šias funkcijas: [...] 8.3. prižiūri ir kontroliuoja bausmių (išskyrus baudas) [...] ir kardomosios priemonės – suėmimo vykdymą Kalėjimų departamentui pavaldžiose įstaigose; [...] 8.31. nustatyta tvarka nagrinėja asmenų prašymus, skundus ir pranešimus, priskirtinus Kalėjimų departamento kompetencijai; [...]“

8. Pataisos įstaigų įrengimo ir eksploatavimo taisyklių, patvirtintų Kalėjimų departamento direktoriaus 2011-03-03 įsakymu Nr. V-82 (toliau vadinama – Pataisos įstaigų įrengimo taisyklės):

4 punktas – Taisyklėse vartojamos sąvokos: [...] Kambarys maisto produktams laikyti – patalpa, skirta nuteistųjų individualaus vartojimo ir naudojimo maisto produktams laikyti. [...]“;

5 punktas – „Pataisos namuose nuteistųjų, kurie priskirti lengvajai ir paprastajai grupei, gyvenamuosiuose korpusuose įrengiamos šios patalpos: 5.10. kambarys maisto produktams laikyti (kiekvienam būriui); 5.11. esant techninėms galimybėms, virtuvėlė (kiekvienam būriui)“;

7 punktas – „Pataisos namuose nuteistųjų, kurie priskirti drausmės grupei, gyvenamuosiuose korpusuose įrengiamos šios patalpos: [...] 7.10. kambarys maisto produktams laikyti; 7.11. esant techninėms galimybėms, virtuvėlė; [...]“;

8 *punktas* – „Atvirose kolonijose nuteistųjų gyvenamuosiuose korpusuose įrengiamos šios patalpos: [...]; 8.9. kambarys maisto produktams laikyti (kiekvienam būriui); 8.10. virtuvė (kiekvienam būriui).“

9. Asmenų, laikomų kardomojo kalnimo ir laisvės atėmimo vietose, maitinimo organizavimo taisyklių, patvirtintų Kalėjimų departamento direktoriaus 2006-05-02 įsakymu Nr. 4/07-117 (toliau vadinama – Maitinimo organizavimo taisyklės):

22 *punktas* – „Nuteistieji maitinami kalnimo įstaigos valgykloje arba gamybiniame objekte specialiai tam skirtoje patalpoje dienotvarkėje nustatytu laiku pagal kalnimo įstaigos direktoriaus patvirtintą būrių (skyrių) ir brigadų nuteistųjų maitinimo grafiką.“

10. Nuteistųjų išvedimo į darbą ir iš darbo tvarkos aprašo, patvirtinto Pravieniškų PN-AK direktoriaus 2014-10-21 įsakymu Nr. V-517 (toliau vadinama – Nuteistųjų išvedimo į darbą aprašas):

13 *punktas* – „Visi paskyroje įrašyti nuteistieji privalo dalyvauti išvedime į darbą (išskyrus turinčius atleidimą nuo patikrinimo (skaičiuotės)). Atleisti nuo darbo nuteistieji į darbą neišvedami. Jeigu išvedimo į darbą paskyroje įrašyti nuteistieji neatvyko į išvedimą į darbą, sektoriaus APS pareigūnai [...] nedelsiant išsiaiškina nuteistųjų neatvykimo į darbą priežastis, o VĮ darbuotojas surašo tarnybinį pranešimą apie nuteistojų neatvykimą į darbą“;

16 *punktas* – „Nuteistieji į Sveikatos priežiūros tarnybos [...] patalpas išleidžiami sektoriuose patvirtintame grafike nurodytu laiku [...]“.

11. Sveikatos priežiūros tarnybos vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Pravieniškų PN-AK direktoriaus 2011-02-28 įsakymu Nr. V-221 (toliau vadinama – Sveikatos priežiūros tarnybos taisyklės):

5 *punktas* – „Nuteistieji dėl priėmimo pas gydytoją registruojami iš anksto būrių viršininkų, baudos izoliatoriuje, kambarių tipo patalpose, karantine bei areštinėje“;

8 *punktas* – „Nuteistųjų registracija ambulatoriniam priėmimui vykdoma kasdien. Nuteistųjų ambulatorinio priėmimo apskaitos žurnalai pristatomi į Sveikatos priežiūros tarnybą darbo dienos pradžioje iki 9.00 val. [...]“;

11 *punktas* – „Šiame skyriuje nurodyta tvarka neapima staigaus sveikatos sutrikimo atvejų. Tokiems pacientams medicinos pagalba suteikiama nedelsiant“;

31 *punktas* – „Sveikatos priežiūros pagalba pacientams suteikiama ištisą parą, įskaitant poilsio ir švenčių dienas.“

Skundo tyrimui reikšminga teismų praktika

12. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau vadinama – LVAT) 2011-04-19 nutartyje, priimtoje administracinėje byloje Nr. A-143-2876/2011, konstatavo:

„Laisvės atėmimo institucijų sprendimuose turi būti aiškiai nurodyti *objektyviais* duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis pagrįsti sprendimo motyvai [...]“.

13. LVAT 2012-12-20 d. sprendime, priimtame administracinėje byloje Nr. A-822-3206-12, konstatavo:

„Pagal Tarnybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto (2008 m. lapkričio 6 d. įstatymo Nr. X-1791 redakcijos) 5 straipsnį Kalėjimų departamentas ir jam pavaldžios įstaigos (pagal Statuto 2 straipsnio 1 dalį pataisos namai yra Kalėjimų departamentui pavaldi įstaiga) savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Bausmių vykdymo kodeksu, Baudžiamuoju kodeksu, Baudžiamojo proceso kodeksu, Suėmimo vykdymo įstatymu, kitais įstatymais, šiuo statutu, Lietuvos Respublikos

tarptautinėmis sutartimis ir kitais teisės aktais. Pagal Statuto 4 straipsnį Kalėjų departamento ir jam pavaldžių įstaigų veikla grindžiama teisingumo, teisėtumo, žmogaus teisių ir laisvių gerbimo, suimtųjų ir nuteistųjų lygybės prieš suėmimo ir bausmių vykdymo įstatymus, humanizmo, bausmių vykdymo individualizavimo, progresyvaus bausmių atlikimo ir viešumo principais. Panevėžio pataisos namai ir Kalėjų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, kaip viešojo administravimo subjektai, be minėtų specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, pavyzdžiui: įstatymo viršenybės, reiškiančio, kad viešojo administravimo subjektų įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą turi būti nustatyti teisės aktuose, o veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus, *objektyvumo*, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia principus (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 1 punktą).“

Tyrimo išvados

14. Atsižvelgiant į Pareiškėjo skunde nurodytas ir tyrimo metu nustatytas aplinkybes bei teisinį reglamentavimą, išvados bus pateikiamos dėl kiekvienos iš šių dalių atskirai:

14.1. dėl Kalėjų departamento pareigūnų veiksmų (neveikimo) nagrinėjant Pareiškėjo 2015-11-23 skundo dalį dėl sergančių nuteistųjų ėjimo į darbą Pravieniškių PN-AK;

14.2. dėl Kalėjų departamento pareigūnų veiksmų (neveikimo) nagrinėjant Pareiškėjo 2015-11-23 skundo dalį dėl galimybės įsinešti maisto produktų į Pravieniškių PN-AK gamybinę zoną.

Dėl Kalėjų departamento pareigūnų veiksmų (neveikimo) nagrinėjant Pareiškėjo 2015-11-23 skundo dalį dėl sergančių nuteistųjų ėjimo į darbą Pravieniškių PN-AK

15. Pareiškėjas skunde nesutinka su Kalėjų departamento pareigūnų veiksmais (neveikimu) nagrinėjant jo 2015-11-23 skundo dalį dėl sergančių nuteistųjų ėjimo į darbą Pravieniškių PN-AK. Pareiškėjas teigia, kad dirbantys nuteistieji susirgę yra verčiami eiti į darbą, o į Sveikatos priežiūros tarnybą gali patekti tik nuo 10:00 valandos. Pareiškėjo teigimu, Kalėjų departamento pareigūnai tinkamai neįvertino šių aplinkybių, dėl jų neapklusė nuteistųjų.

Kalėjų departamento pareigūnai 2016-01-19 atsakyme Pareiškėjui paaiškino, kad įstaigoje laikomi nuteistieji susirgę nebūna verčiami eiti į darbą. Jei nuteistasis prastai jaučiasi, jis nevedamas dirbti, tačiau iki darbo dienos pabaigos privalo pateikti gydytojų išduotą atleidimą nuo darbo. VĮ „A“ administracija tarnybinius pranešimus, kurių pagrindu Pravieniškių PN-AK pareigūnai skiria nuobaudas, rengia, jei nuteistasis visą darbo dieną nepasirodo darbe be pateisinamos priežasties. Atėję į darbą nuteistieji į Sveikatos priežiūros tarnybą pas medikus yra išleidžiami nuo 10 valandos. Jei nuteistajam reikalinga neatidėliotina medicininė pagalba, jis į Sveikatos priežiūros tarnybą išleidžiamas nedelsiant.

16. Tyrimo metu Seimo kontrolierius kreipėsi į Pravieniškių PN-AK ir VĮ „A“, prašydamas paaiškinti skunde nurodytas aplinkybes dėl sergančių nuteistųjų ėjimo į darbą bei patekimo į Sveikatos priežiūros tarnybą. Pravieniškių PN-AK pareigūnai ir VĮ „A“ darbuotojai pateikė iš esmės analogišką informaciją, nurodytą ir Kalėjų departamento 2016-01-19 atsakyme (t. y. kad bendrąja tvarka nuteistieji į Sveikatos priežiūros tarnybą yra išleidžiami nuo 10 val., tačiau, jei nuteistasis susirgo ir jam reikalinga neatidėliotina medicininė pagalba, jis į Sveikatos priežiūros tarnybą išleidžiamas nedelsiant).

17. Pravieniškių PN-AK administracija Seimo kontrolieriui pateikė įstaigos vidinių teisės aktų, reglamentuojančių nuteistųjų išvedimo į darbą ir iš darbo tvarką bei Sveikatos priežiūros tarnybos vidaus tvarką, kopijas.

Nuteistųjų išvedimo į darbą aprašo 13 punkte reglamentuota, kad visi paskyroje įrašyti nuteistieji privalo dalyvauti išvedime į darbą (išskyrus turinčius atleidimą nuo patikrinimo (skaičiuotės). Atleisti nuo darbo nuteistieji į darbą neišvedami. Jeigu išvedimo į darbą paskyroje įrašyti nuteistieji neatvyko į išvedimą į darbą, sektoriaus Apsaugos ir priežiūros skyriaus pareigūnai nedelsiant išsiaiškina nuteistųjų neatvykimo į darbą priežastis, o VĮ „A“ darbuotojas surašo tarnybinį pranešimą apie nuteistojų neatvykimą į darbą. Vadovaujantis Nuteistųjų išvedimo į darbą aprašo 16 punktu, nuteistieji į Sveikatos priežiūros tarnybos patalpas išleidžiami sektoriuose patvirtintame grafike nurodytu laiku.

Sveikatos priežiūros tarnybos taisyklių 5 punkte nustatyta, kad nuteistieji dėl priėmimo pas gydytoją registruojami iš anksto būrių viršininkų, taip pat baudos izoliatoriuje, kamerų tipo patalpose, karantine bei areštinėje. Šių taisyklių 8 punkte reglamentuota, kad nuteistųjų registracija ambulatoriniam priėmimui vykdoma kasdien. Nuteistųjų ambulatorinio priėmimo apskaitos žurnalai pristatomi į Sveikatos priežiūros tarnybą darbo dienos pradžioje iki 9.00 valandos. Atkreiptinas dėmesys, kad, pagal Sveikatos priežiūros tarnybos taisyklių 11 punktą, ši tvarka neapima staigaus sveikatos sutrikimo atvejų. Tokiems pacientams medicinos pagalba suteikiama nedelsiant. Be to, Sveikatos priežiūros tarnybos taisyklių 31 punkte reglamentuota, kad sveikatos priežiūros pagalba pacientams suteikiama išties parą.

18. Pagal pirmiau pacituotą teisinį reglamentavimą, visi paskyroje įrašyti nuteistieji privalo būti išvesti į darbą. Atleisti nuo darbo nuteistieji į darbą neišvedami. Išvesti į darbą nuteistieji bendrąja tvarka į Sveikatos priežiūros tarnybos patalpas išleidžiami sektoriuose patvirtintame grafike nurodytu laiku (Pareiškėjo atveju – nuo 10 val.). Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad nuteistiesiems, kuriems staiga sutriko sveikata, medicinos pagalba yra suteikiama nedelsiant. Todėl, jei asmeniui staiga sutriko sveikata ir dėl to jis negali eiti dirbti, išvedimo į darbą metu jis gali kreiptis į pareigūnus ir prašyti būti nuvedamas į Sveikatos priežiūros tarnybą, kad būtų atleistas nuo darbo. Jei asmeniui staiga sutriko sveikata būnant darbe ir jis dirbti nebegali, tada jis turėtų kreiptis į VĮ „A“ darbuotojus dėl išleidimo į Sveikatos priežiūros tarnybą. Kadangi pagal teisės aktus asmeniui, kuriam sveikata sutriko staiga, medicinos pagalba turi būti suteikiama nedelsiant, toks asmuo į Sveikatos priežiūros tarnybą gali būti išleidžiamas ir kitu laiku, nei nurodytas sektoriuose patvirtintame grafike.

19. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, nėra pagrindo teigti, kad Pravieniškių PN-AK laikomi nuteistieji sergantys būna verčiami eiti į darbą. Jei asmuo turi gydytojo išduotą atleidimą nuo darbo, jis į darbą nėra vedamas. Jei asmuo susirgo staiga, jis gali kreiptis į Pravieniškių PN-AK pareigūnus išvedimo į darbą metu (arba į VĮ „A“ darbuotojus darbo metu) ir prašyti būti palydimas (išleidžiamas) į Sveikatos priežiūros tarnybą.

20. Pagal nustatytą teisinį reglamentavimą (šios pažymos 8 punktas), Kalėjimų departamentas nagrinėja asmenų prašymus, skundus ir pranešimus, priskirtinus jo kompetencijai, tarp jų ir skundus dėl kardomąją priemonę – suėmimą vykdančių institucijų ir įstaigų pareigūnų, vadovų veiksmų bei sprendimų.

21. Nagrinėdamas šiuos skundus Kalėjimų departamentas, kaip viešojo administravimo subjektas, be specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, tarp jų, ir objektyvumo principo, kuris reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs. Pažymėtina, kad LVAT, atskleisdamas objektyvumo principo turinį,

2011-04-19 nutartyje konstatavo, jog laisvės atėmimo institucijų, t. y. ir Kalėjimų departamento, sprendimuose turi būti aiškiai nurodyti objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis pagrįsti sprendimo motyvai (šios pažymos 12 punktas).

22. Tyrimo metu nustatyta, kad Kalėjimų departamento pareigūnai, nagrinėdami Pareiškėjo 2015-11-23 skundo dalį dėl sergančių nuteistųjų ėjimo į darbą Pravieniškių PN-AK, ėmėsi veiksmų, kad išsiaiškintų nurodytas aplinkybes – kreipėsi į Pravieniškių PN-AK ir VĮ „A“ dėl informacijos ir dokumentų pateikimo. Gauta informacija ir dokumentai yra pakankamai išsamūs ir atitinka Seimo kontrolieriaus tyrimo metu surinktą informaciją.

Įvertinus Kalėjimų departamento 2016-01-19 atsakymo turinį nustatyta, kad jame buvo atsakyta į Pareiškėjo keliamus klausimus dėl sergančių nuteistųjų ėjimo į darbą Pravieniškių PN-AK. Pareiškėjui buvo paaiškinta, kad nuteistasis, kuris prastai jaučiasi, nėra verčiamas eiti į darbą, tačiau iki darbo dienos pabaigos turi pateikti gydytojo išduotą atleidimą nuo darbo, kad atėję į darbą nuteistieji į Sveikatos priežiūros tarnybą yra išleidžiami nuo 10 val., tačiau gali būti išleidžiami nedelsiant, jei reikalinga neatidėliotina medicininė pagalba. Ši informacija atitinka Seimo kontrolieriaus tyrimo metu nustatytas aplinkybes (šios pažymos 18–20 punktai).

23. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad Kalėjimų departamento pareigūnai tinkamai išnagrinėjo Pareiškėjo 2015-11-23 skundo dalį dėl sergančių nuteistųjų ėjimo į darbą Pravieniškių PN-AK, pateikė objektyviais duomenimis pagrįstą ir teisės aktus atitinkantį atsakymą, kuriame nurodyta apskundimo tvarka. Dėl šios priežasties ši Pareiškėjo skundo dalis atmestina.

*Dėl Kalėjimų departamento pareigūnų veiksmų (neveikimo)
nagrinėjant Pareiškėjo 2015-11-23 skundo dalį
dėl galimybės įsinešti maisto produktų į Pravieniškių PN-AK gamybinę zoną*

24. Pareiškėjas skunde Seimo kontrolieriui rašė nesutinkąs su Kalėjimų departamento pareigūnų veiksmais (neveikimu), nagrinėjant jo 2015-11-23 skundo dalį dėl galimybės įsinešti maisto produktų į Pravieniškių PN-AK gamybinę zoną. Pareiškėjas teigia, kad jo netenkina Pravieniškių PN-AK esančios valgyklos valgiaraštis, todėl asmuo nori maitintis savo nusipirktais maisto produktais. Kai Pareiškėjas kreipėsi į Kalėjimų departamentą nesutikdamas su tuo, kad Pravieniškių PN-AK pareigūnai į gamybinę zoną leidžia įsinešti tik tam tikrų maisto produktų, Kalėjimų departamento pareigūnai nespėdė šios problemos, o tik dar labiau apsunkino Pareiškėjo padėtį – informavo jį, kad nuo šiol Pravieniškių PN-AK draus maisto produktų įsinešimą į gamybinę zoną.

Kalėjimų departamento pareigūnai 2016-01-19 atsakymu Pareiškėją informavo, kad Pravieniškių PN-AK administracija tam tikrus maisto produktus į darbo zoną leisdavo įsinešti geranoriškai. Atsižvelgdama į Pareiškėjo skundą dėl maisto produktų, įstaiga ateityje draus maisto produktų įsinešimą į darbo zoną.

25. Tyrimo metu Seimo kontrolierius kreipėsi į Pravieniškių PN-AK ir Kalėjimų departamento pareigūnus, prašydamas paaiškinti Pareiškėjo skunde nurodytas aplinkybes.

Pravieniškių PN-AK pareigūnai 2016-03-18 raštu Seimo kontrolierių informavo, kad, vadovaujantis PĮ VTT 73.8 papunkčiu, maisto produktai privalo būti laikomi specialiai tam įrengtose vietose. Teisės aktai nenumato, kad gamybinėje zonoje (darbo vietose) turi būti įrengtos maisto laikymo vietos. Anksčiau, atsižvelgiant į nuteistųjų pageidavimą, buvo leista tam tikrus maisto produktus nusinešti į gamybinę zoną, tačiau, įvertinus PĮ VTT 73.8 papunkčio reikalavimus bei „[...]“ siekiant užkardinti neteisėtą savo ar kitų nuteistųjų turto įgijimą ar perleidimą kitiems nuteistiesiems, buvo priimtas sprendimas nuteistiesiems drausti į gamybinę zoną įsinešti maisto produktus“.

Kalėjimų departamento pareigūnai 2016-03-10 raštu Seimo kontrolierių informavo, kad vadovaujantis Maitinimo organizavimo taisyklių 22 punktu nuteistieji turi būti maitinami kalnimo įstaigos valgykloje arba gamybiniame objekte specialiai tam skirtoje patalpoje. Kadangi gamybiniėje zonoje dirbantys nuteistieji yra maitinami valgykloje, gamybiniėje zonoje maitinimo patalpų nėra įrengta. Kalėjimų departamento pareigūnų teigimu, Pravieniškių PN-AK administracija, leisdama į gamybinię zoną įsinešti kai kurių maisto produktų, pažeidė Maitinimo organizavimo taisyklių 22 punktą. Šiuo metu leidimas įsinešti į gamybinię zoną maisto produktų yra panaikintas.

26. BVK 173 straipsnio 4 dalyje reglamentuota, kad arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantys nuteistieji gauna maistą pagal fiziologines mitybos normas ir, kiek tai įmanoma, atitinkantį jų religinius įsitikinimus. Maistu šie nuteistieji aprūpinami nemokamai. Maitinimo organizavimo taisyklių 22 punkte nustatyta, kad nuteistieji maitinami kalnimo įstaigos valgykloje arba gamybiniame objekte specialiai tam skirtoje patalpoje dienvartakėje nustatytu laiku pagal kalnimo įstaigos direktoriaus patvirtintą būrių (skyrių) ir brigadų nuteistųjų maitinimo grafiką.

Pataisos įstaigose nutiestieji taip pat gali maitintis savo įsigytais maisto produktais, kurių sąrašą nustato PĮ VTT. Vadovaujantis PĮ VTT 73.8 papunkčiu, nuteistieji privalo laikyti maisto produktus tik specialiai tam įrengtose vietose. Pataisos įstaigų įrengimo taisyklių 4 punkte reglamentuota, kad kambarys maisto produktams laikyti – patalpa, skirta nuteistųjų individualaus vartojimo ir naudojimo maisto produktams laikyti. Vadovaujantis šių taisyklių 5, 7 ir 8 punktais, kambariai maisto produktams laikyti įrengiami pataisos namuose lengvajai ir paprastai grupei priskirtų nuteistųjų gyvenamuosiuose korpusuose (kiekvienam būriui; Pataisos įstaigų įrengimo taisyklių 5.10 papunktis), drausmės grupei priskirtų nuteistųjų gyvenamuosiuose korpusuose (Pataisos įstaigų įrengimo taisyklių 7.10 papunktis) bei atvirose kolonijose bausmę atliekančių nuteistųjų gyvenamuosiuose korpusuose (kiekvienam būriui; Pataisos įstaigų įrengimo taisyklių 8.9 papunktis). Esant techninėms galimybėms, pataisos namuose lengvajai, paprastajai ir drausmės grupei priskirtų nuteistųjų gyvenamuosiuose korpusuose įrengiamos virtuvėlės (Pataisos įstaigų įrengimo taisyklių 5.11 ir 7.11 papunktis).

27. Atsižvelgiant į pirmiau pacituotą teisinį reglamentavimą, darytina išvada, kad pataisos įstaigose nuteistieji yra maitinami valgykloje arba gamybiniame objekte specialiai tam skirtoje patalpoje, taip pat gali maitintis ir savo įsigytais maisto produktais. Nuteistieji savo įsigytus produktus privalo laikyti tik specialiai tam įrengtose vietose – dėl to nuteistųjų gyvenamuosiuose korpusuose įrengiami kambariai maisto produktams laikyti. Esant techninėms galimybėms, gyvenamuosiuose korpusuose įrengiamos ir virtuvėlės. Tačiau teisės aktuose nėra numatyta, kad kambariai maisto produktams laikyti bei virtuvėlės turi būti įrengiami ir gamybiniame objekte. Nesant specialiai įrengtos vietos maistui laikyti gamybiniame objekte, darytina išvada, kad negalima ir įsinešti ir maisto produktų.

28. Pagal LVAT formuojamą praktiką (šios pažymos 14 punktas), Kalėjimų departamentas ir jam pavaldžios įstaigos, „[...] kaip viešojo administravimo subjektai, be [...] specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, pavyzdžiui: įstatymo viršenybės, reiškiančio, kad viešojo administravimo subjektų įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą turi būti nustatyti teisės aktuose, o veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus, objektyvumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia principus (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 1 punktas).“

29. Šios pažymos 27 punkte konstatuota, kad teisės aktuose nėra numatyta, jog gamybiniame objekte turi būti įrengiami kambariai maisto produktams laikyti ir virtuvėlės (ir,

atitinkamai, leidžiama įsinešti maisto produktų). Todėl darytina išvada, kad Pravieniškių PN-AK pareigūnų veiksmai draudžiant į gamybinę zoną įsinešti maisto produktų nepažeidžia teisės aktų reikalavimų.

Tačiau, įvertinus Kalėjų departamento 2016-01-19 atsakymo dalį, susijusią su Pravieniškių PN-AK pareigūnų veiksmais, draudžiant įsinešti maisto produktų į gamybinę zoną, nustatyta, kad Pareiškėjui nebuvo išsamiai ir motyvuotai paaiškinta, kuo vadovaujantis ir dėl kokių priežasčių yra nustatytas toks draudimas. Priešingai, Kalėjų departamento 2016-01-19 atsakyme teigiama, kad anksčiau Pravieniškių PN-AK administracija tam tikrų maisto produktų į gamybinę zoną įsinešti leido „geranoriškai“, tačiau nuo šiol, „atsižvelgdama į Jūsų skundą dėl maisto produktų“, draus įsinešti bet kokius maisto produktus. Šiuo atveju susiklostė situacija, kad Pareiškėjas yra „baudžiamas“ už tai, jog kreipėsi su skundu, norėdamas apginti savo teises – t. y. teisė, dėl kurios apribojimo Pareiškėjas kreipėsi, buvo apskritai panaikinta.

Atkreiptinas dėmesys, kad, vadovaujantis BVK 100 straipsnio 1 dalimi, nuteistieji turi teisę kreiptis su pasiūlymais, prašymais (pareiškimais), peticijomis ir skundais į valstybės ir savivaldybių institucijų pareigūnus ir tarnautojus, nevyriausybinės organizacijas ir tarptautines institucijas. Nuteistiesiems neturi kilti neigiamos pasekmės dėl to, kad jie naudojami šia savo teise.

30. Kalėjų departamento pareigūnai 2015-01-19 atsakyme nepaaiškino Pareiškėjui, kuo vadovaujantis ir dėl kokių priežasčių Pravieniškių PN-AK yra nustatytas draudimas įsinešti maisto produktus į gamybinę zoną, be to, išnagrinęję skundą dar labiau suvaržė Pareiškėjo teises, o tokie veiksmai nėra suderinami su viešojo administravimo principais. Atsižvelgiant į tai, ši skundo dalis pripažintina pagrįsta.

31. BVK 6 straipsnis įtvirtina nuteistųjų lygybės taikant bausmių vykdymo įstatymus principą (šios pažymos 6 straipsnis). Vadovaujantis BVK 125 straipsnio 1 dalimi, kiekvienas laisvės atėmimo bausmę atliekantis nuteistasis privalo dirbti, jeigu jam darbą siūlo pataisos įstaigos administracija.

Pravieniškių PN-AK dirbantys nuteistieji darbo (pertraukų) metu negali valgyti savo įsigyto maisto, nes gamybinėje zonoje nėra įrengta kambarių maisto produktams laikyti, o nedirbantys nuteistieji iš esmės bet kada gali valgyti savo įsigytą maistą, nes gyvenamuosiuose korpusuose šie kambariai yra įrengti. Todėl, siekiant užtikrinti nuteistųjų lygybės principą, Pravieniškių PN-AK administracijai rekomenduotina apsvastyti galimybę įstaigos gamybinėje zonoje įrengti kambarį maisto produktams laikyti.

Pastebėtina, kad nors Pravieniškių PN-AK pareigūnai 2016-03-18 rašte Seimo kontrolieriui draudimą įsinešti maisto produktų į gamybinę zoną motyvavo ir siekiu „užkardinti neteisėtą savo ar kitų nuteistųjų turto įgijimą ar perleidimą kitiems nuteistiesiems“, šis argumentas vertintinas kritiškai, nes gyvenamojoje zonoje esantiems nuteistiesiems leidžiama turėti maisto produktų.

III. SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAI

32. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 3 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia:

X skundo dalį dėl Kalėjų departamento pareigūnų veiksmų (neveikimo), nagrinėjant jo 2015-11-26 skundo dalį dėl Pravieniškių PN-AK laikomų nuteistųjų ėjimo į darbą susirgus, atmesti.

33. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia:

X skundo dalį dėl Kalėjų departamento pareigūnų veiksmų (neveikimo), nagrinėjant jo 2015-11-23 skundo dalį dėl galimybės įsinešti maisto produktų į Pravieniškių PN-AK gamybinę zoną, pripažinti pagrįsta.

IV. SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

34. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Kalėjų departamento prie Teisingumo ministerijos direktorei Živilei Mikėnaitei rekomenduoja atkreipti dėmesį į nustatytus ir šioje pažymoje konstatuotus pažeidimus ir užtikrinti, kad nuteistųjų bei suimtųjų skundai būtų nagrinėjami atidžiai, vadovaujantis teisės aktų nuostatomis ir laikantis viešojo administravimo principų.

35. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos direktoriui Virginijui Ceslevičiui rekomenduoja apsvarstyti galimybę įstaigos gamybinėje zonoje įrengti kambarį maisto produktams laikyti.

36. Apie rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių informuoti iki 2016-12-05.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas